

**INSTITUTIONEN FÖR LITTERATUR,
IDÉHISTORIA OCH RELIGION**

KÄLLOR OCH PÖLAR

**Kritiska perspektiv och litterära ideal i Vilhelm Ekelunds
Böcker och vandringar (1923)**

Springs and Puddles

**Critical Perspectives and Literary Ideals in Vilhelm Ekelund's
Böcker och vandringar (1923)**

Andreas Creutz

Termin: VT 2020

Kurs: LV1310, Uppsatskurs, 15 hp.

Nivå: Kandidat

Handledare: Håkan Möller

Abstract

Bachelor Thesis in Comparative Literature

Title: *Springs and Puddles. Critical Perspectives and Literary Ideals in Vilhelm Ekelund's Böcker och vandringar (1923)*

Author: Andreas Creutz

Year: Spring 2020

Department: The Faculty of Arts at the University of Gothenburg

Supervisor: Håkan Möller

Examiner: Christer Ekholm

Keywords: Vilhelm Ekelund, critical literature, literary ideals, antiquity, romanticism

This essay examines the critical perspectives and literary ideals of the author Vilhelm Ekelund (1880–1949) as they are indicated in the texts of his book *Böcker och vandringar. Från Studie-år i Tyskland* (1923). The essay's examination is inspired by the function of valuing from theories of literature criticism, while keeping in mind the meta-character of much of Ekelund's writing. The results suggest that Ekelund saw literature as an artform not to be sold as a mere merchandise on a market; the author is not a producer as much as an artistic creator. The results further suggest that Ekelund held an ambivalent attitude towards poetry as a genre at the time of writing the texts; that he valued classical and classicistic literature but could also value literature from the romantic tradition; that he valued clear and short writing rather than adorned prose or poetry. The most important feature of literature is its connection to life itself. Ekelund despised literary critics of his day. He himself wrote about literature, but not as a mere reporting of what had been written: he continues writing in a dialogue with the literary works. Finally, Ekelund has a pronounced elitist side to him that scorns philistines that merely show off literary interests. True artists do not write for large audiences, but for few readers. Widespread success can suggest bad literature.

Innehållsförteckning

Abstract	2
Innehållsförteckning	3
Inledning.....	4
Syfte och frågeställning.....	4
Material	4
Teori och metod	5
Tidigare forskning	8
Bakgrund	10
Vilhelm Ekelund som författare	10
Undersökning	12
Allmänt om Ekelunds förhållande till litteratur	12
Litteraturen och marknaden.....	13
Lyriken	14
Romantik och klassicism.....	19
Litterära stilideal.....	21
Litteraturkritik	24
Litteraturen och filistrarna.....	25
Avslutning	27
Avslutande diskussion.....	27
Bilaga: <i>Böcker och vandringar. Från studie-år i Tyskland, innehåll</i>	29
Litteraturförteckning	31
Tryckta källor	31
Tidningsartiklar	32

Inledning

Våren 1923 ger Albert Bonniers förlag ut en bok med artiklar som Vilhelm Ekelund (1880–1949) skrivit och till största delen också utgivit i bokform långt tidigare. Den ganska spretiga samlingen texter med titeln *Böcker och vandringar. Från studie-år i Tyskland* förhåller sig i huvudsak till de olika författarskap som Ekelund studerat och de miljöer han vistats i, främst Tyskland och Berlin, staden där han bodde mellan 1908 och 1911, i början av sin långa exil från Sverige. Texterna i *Böcker och vandringar* erbjuder en färgrik och stundom häftig kalejdoskopisk vy över den yngre Ekelunds kritiska litteratursyn under de år då artiklarna tillkommit. Det är vad verket kan säga om Vilhelm Ekelunds litterära ideal som denna studie undersöker.¹

Syfte och frågeställning

Syftet med undersökningen är att sammanställa huvuddrag i Vilhelm Ekelunds kritiska litteratursyn, såsom de framträder i det undersökta verket. Frågeställningen jag använder för undersökningen lyder: Vilka kritiska perspektiv på och principiella bedömningar av litteratur uttrycker Vilhelm Ekelund i *Böcker och vandringar* (1923) samt vilka litterära ideal kan utläsas genom dessa?

Material

Böcker och vandringar. Från studie-år i Tyskland utkom våren 1923 på Albert Bonniers förlag. Boken utgör till största delen av ett omtryck av två tidigare publicerade verk: *Böcker och vandringar* (1910) och *Tyska utsikter. Nytt och gammalt om Emerson m.m.* (1913), därutöver av några ytterligare ej tidigare publicerade artiklar.² De dikter som återfanns i *Böcker och vandringar* (1910) finns inte medtagna i *Böcker och vandringar* (1923). De hade nämligen tidigare publicerats i en trebandsserie med Ekelunds dikter.³

De texter – mestadels essayer – som återfinns i *Böcker och vandringar* (1923) och dessförinnan i *Böcker och vandringar* (1910) samt *Tyska utsikter* (1913) har i allmänhet första gången publicerats som tidningsartiklar. När de två senare verken publicerades befann sig

¹ Biografiska uppgifter i inledningen huvudsakligen hämtade ur Jonas Ellerström, *Vilhelm Ekelund. Landskap och tanke*, Umeå: h:ström – Text & Kultur AB, 2017, särskilt kronologin, s. 144–149.

² Algot Werin, *Vilhelm Ekelund. 1908–1925*, Lund: Gleerups förlag, 1961, s. 382f.

³ Vilhelm Ekelund, *Böcker och vandringar. Från studie-år i Tyskland*, Stockholm: Albert Bonniers förlag, 1923, s. 5.

Ekelund i självvald exil. *Böcker och vandringar* (1923) slutredigeras i Sverige efter att ha planerats under en längre tid.⁴

Ekelund skriver själv i bokens förord syftande på *Böcker och vandringar* (1910) och *Tyska utsikter* (1913), att de ”höra i sjelfva verket samman; de ha tillkommit på samma tid, båda i Tyskland, syssla i hufvudsak med tyska omgifvningar och kulturföreteelser och gifva en bild (sådan den nu är!) af en fas af författarens utveckling”.⁵

Texterna i *Böcker och vandringar* (1923) är tillkomna under olika tider, mellan 1902 och 1923 enligt dateringar i boken (se bilaga). Den kronologiska vidden av texternas ursprungliga tillkomsttillfällen innebär givetvis en viss uppfattningsmässig spänning. Jag undersöker emellertid boken som verk, som en helhet och enhet, om än med medvetenhet om verkets tidsmässigt utbredda tillkomstomständigheter.

En mer detaljerad uppställning av innehållet i *Böcker och vandringar* (1923) återfinns i denna uppsats bilaga.

Teori och metod

Genom en närläsning av *Böcker och vandringar* (1923) eftersträvar jag att identifiera de huvudsakliga litteraturkritiska perspektiv och bedömningar som Ekelund gör för att på så vis nå fram till litterära ideal som Ekelund hyser. Jag gör min tolkning i nära anslutning till texten. Forskare som sysselsatt sig med Ekelund tenderar att citera frikostigt ur Ekelunds texter; det är ett sätt att arbeta som jag anammar.⁶ På så vis går jag i direkt dialog med Ekelunds text och belägger de slutsatser jag kan dra av texten, och därigenom illustreras också hur Ekelunds formuleringskonst konkret ser ut.

Min uppgift består följaktligen i att med frågeställningen som verktyg gå in i de texter som utgör undersökningens material och ur dessa texter destillera fram och samordna Ekelunds centrala, kritiska uppfattningar om litteratur för att möjliggöra slutsatser kring dem. De analyser som forskare gjort kring Ekelunds författarskap, och som jag går närmare in på i avdelningen ”Tidigare forskning” är då viktiga att ha med sig.

Ekelund var generellt sett inte litteraturkritiker i vanlig mening – även om också sådan text ryms inom hans författarskap – men hans sätt att förhålla sig till annan litteratur tangerar

⁴ Werin 1961, s. 382f.

⁵ Ekelund 1923, s. 5.

⁶ Ett tydligt exempel på detta sätt att arbeta med Ekelunds texter utgör Nils Gösta Valdén, *Inledning till Vilhelm Ekelund*. Lund: Gleerups, 1965.

ändå litteraturkritiken som genre: den är förbunden med den eftersom Ekelund i så stor utsträckning skriver text utifrån annan text. Därför underlättas en studie av detta slag genom att ta hänsyn till och hjälp av teoretiska avväganden som återfinns inom litteraturkritikens fält. Några teoretiska litteraturkritiska perspektiv anges i det följande.

Tomas Forser har inom den teoretiska litteraturkritikens fält skrivit ett viktigt verk, *Kritik av kritiken* (2006, orig. 2002).⁷ Forser resonerar på ett klagörande sätt om litteraturkritiken som genre, och fastslår först och främst att också kritiken är en form av litteratur.⁸ Han lyfter också fram Thomas Thuraus dekonstruktivt inriktade uppfattning, att en recension är inte nödvändigtvis en transparent text som direkt handlar om det den säger sig handla om, utan om något annat. Kritikern skapar alltså något nytt. Precis så är det ofta med Ekelunds text: den kan förefalla vara en text om ett visst verk, men i själva verket presenterar Ekelund egen konstnärlig text med avstamp i eller incitament från den text som han behandlar. Kritikertexten utgör, med Forsers ord utifrån Thuraus beskrivning, ”en mytologisering och en subjektiv skröna”. Recensenten plockar sönder urtexten som den säger sig skriva om och sätter ihop den till något eget, påtvingar den en egen mening.⁹ Vi kan alltså konstatera att det är fråga om ett nyskapande av text med utgångspunkt i den lästa texten, vilket illustreras av Ekelunds eget förhållningssätt till annan litteratur.

Särskilt språkligt inriktad är Michael Riffaterre, som bland annat fokuserar på kritikens (parasitära) sätt att förhålla sig till urtexten genom språket. Forser skriver om Riffaterre, att han ”fäster uppmärksamheten på [...] likheterna mellan objekttexten och den kritiska texten”. Kritikern sammansmälter sitt eget språk med objekttextens språk, tolkar det och väljer ut stycken från urtexten som han sedan utsätter för värdering.¹⁰ Riffaterres aspekter på litteraturkritiken diskuteras även av Mats Jansson i *Kritisk tidsspegel. Studier i 1940-talets svenska litteraturkritik* (1998), där Riffaterres uppfattning om litteraturkritiken som en egen ”metadiskurs” framhålls, i det att den med nödvändighet förhåller sig till objekttexten, alltså den text som kritiken förhåller sig till, genom intertextuella inslag. Dessa inslag är så starka att de i själva verket påverkar den kritiska texten på ett avgörande vis också på ett rent kreativt vis.¹¹ Jansson lyfter också fram en problematik med litteraturkritiken som egen litterär genre genom att referera John Chr. Jørgensens argumentföreläsning, nämligen att den kritiska texten i

⁷ Tomas Forser, *Kritik av kritiken. 1900-talets svenska litteraturkritik*. Gråbo: Bokförlaget Anthropos AB, 2006.

⁸ Forser, s. 101.

⁹ Forser, s. 102.

¹⁰ Forser, s. 103–105.

¹¹ Mats Jansson, *Kritisk tidsspegel. Studier i 1940-talets svenska litteraturkritik*. Stockholm/Stehag: Brutus Östlings Bokförlag Symposion, 1998, s. 24f.

egenskap av metatext möjligen inte kan undersökas som självständig text, eftersom den står i sådant beroendeförhållande till den text som kritiken gäller. För att få en fullständigare förståelse av den litteraturkritiska texten behöver den ställas mot en läsning av texten den behandlar.¹² Detta är nu inte möjligt i en sådan undersökning som denna studie utgör: arbetet skulle kräva mycket större efterforskningar än vad som nu är möjligt för att dechiffrera allusioner eller ens hänföra direkta citat. Men medvetenheten om att Ekelunds texter inte hänger fria, utan rimligen förhåller sig till annan text är likväl relevant att ha med sig vid undersökandet av vad han faktiskt skrivit.

Det är inte minst ur denna metaaspekt som Sven Lindqvist mycket noga undersöker Vilhelm Ekelunds *Nordiskt och Klassiskt* (1913) i sin avhandling *Dagbok och diktverk. En studie i Vilhelm Ekelunds Nordiskt och klassiskt* (1966),¹³ där han söker spåra Ekelunds formuleringar och idéer till deras källor i andra verk som Ekelund sannolikt läst, tagit intryck av och fått honom att reagera, och som utgör textmässiga ekon i Ekelunds egen text. Objekttexterna har, visar Lindqvist, kunnat färga av sig på Ekelunds texter ända till enskilda ordval. Vi bör alltså vara medvetna om detta slags djup i Ekelunds texter: att det han skriver om i någon mån kan reflektera det han läst inte bara i direkta citat, utan också genom allusioner och ord.

Forser lyfter vidare fram kritikerns funktion som värderare, som en som värderar litteratur. Värderandet och jämförandet är ”kritikens fundamentala uppgifter”. Förutsättningarna för värderingarna kan dock variera. Således är vad som anses vara kvalitativt avhängigt ”historiska och kulturella skäl”, liksom kriterierna varierar utifrån vad kritikern söker i ett verk. Forser sätter dessutom ifråga huruvida ens litteraturvetenskapen som disciplin kan undvara en värderande funktion. En värdering är dock inte positivistiskt möjlig att låsa in som säker, men, som Forser skriver, så är det förhållande att ”vi tillskriver diktverket värde [...] öppet för diskussion och argumentation”.¹⁴ Med Forser kan vi således vara vaksamma på att all litteraturanalyserande verksamhet också – i någon mån – är en värderande verksamhet. Utgångspunkter som Ekelund har vid sina värderingar är något som undersökningen i det följande avser beskriva.

Med ledning av perspektiv som dessa kan vi inför Ekelunds text medvetandegöra det viktiga perspektivet att Ekelunds litteraturaknutna texter rimligen förhåller sig på indirekta

¹² Jansson, s. 27.

¹³ Sven Lindqvist, *Dagbok och diktverk. En studie i Vilhelm Ekelunds Nordiskt och klassiskt*. Stockholm: Bonniers, 1966.

¹⁴ Forser, s. 123f.

och direkta sätt till objekttexter, och därtill väcka observans rörande hur Ekelund värderar de texter och författarskap som han skriver om.

Tidigare forskning

I alla sammanhang där Ekelund studeras bör Algot Werins tvåbandsmonografi *Vilhelm Ekelund* nämnas. Monografen fokuserar på Ekelunds verk och ger kontext kring Ekelunds författarskap.¹⁵

En viktig avhandling kring Vilhelm Ekelund ur författarsynpunkt utgör litteraturvetaren Per Erik Ljungs *Vilhelm Ekelund och den problematiska författarrollen*.¹⁶ Ljung analyserar Ekelunds position och funktion i det litterära Sverige och i förhållande till litteraturen dels med hjälp av marxistiska begrepp, dels utifrån ett rollperspektiv – han undersöker vilken roll Ekelund ikläder sig i sitt författarskap. Ljung påvisar hur Ekelund försöker skapa sig ett utrymme som författare utanför rollen som producent av text för en marknad, en roll som annars ofta tillfaller yrkesförfattare. Ekelund arbetar för att upprätthålla sin roll eller position genom ett uttryckligt förakt för publik framgång, och genom ett kategoriserande av sitt skrivande som något annat än producerande för en marknad. Hans livslånga skrivprojekt är något annat, ett uttryck för en annan slags produktion. Ljung skriver: ”Som det formuleras i dikterna [av Ekelund] är det ingalunda antalet läsare det gäller; det handlar om att få en överhistorisk genomslagskraft, att bli en i raden av ödesbundna skaldar.”¹⁷ Och på ett annat ställe: ”Eftersom framgång förknippas med pekuniär framgång, blir framgång *i sig* misstänkt.”¹⁸ Ekelund som författare och som aktör inom den litterära sfären vill följaktligen positionera sig på ett sådant sätt att han inte är beroende av publik framgång; han vill inte inordna sig i ett marknadssystem där han är producent av vanligt slag och publiken betalande konsument. Det han skriver skall tas emot på annat sätt än som krass produkt. Denna insikt i vad vi får förstå som Ekelunds syn på den föredragna ideala litteraturens plats i samhället bör vi ta med oss i det följande, vid undersökningen av Ekelunds syn på ideal litteratur.

Per Erik Ljung har även skrivit *Drömmar som förplikta. Om Vilhelm Ekelund och hans läsare* (2009). Boken består av en samling texter som ur olika perspektiv belyser Ekelunds

¹⁵ Algot Werin, *Vilhelm Ekelund. 1880–1908*. Lund: Gleerups, 1960 samt Algot Werin, *Vilhelm Ekelund. 1908–1925*. Lund: Gleerups, 1961.

¹⁶ Per Erik Ljung, *Vilhelm Ekelund och den problematiska författarrollen*. Lund: LiberLäromedel, 1980.

¹⁷ Ljung 1980, s. 56.

¹⁸ Ib, s. 80.

författarskap och hur olika läsare har förhållit sig till honom. Detaljnivån kan illustreras av att en av essäerna i sin helhet behandlar hur träd förekommer i Ekelunds texter.¹⁹

Eva-Britta Ståhl är författare till avhandlingen *Vilhelm Ekelunds estetiska mysticism. En studie i hans lyrik 1900–1909* (1984). Avhandlingen fokuserar på hur Ekelund i sin lyrik använder religiöst språkbruk och religiösa idéer, och hur han lyfter fram den estetiska erfarenheten som en snarast sakrosankt upplevelse. Ståhl belyser också frågan om Ekelunds avgjorda elitism: hans avståndstagande från mängden till förmån för de få, hans diktarposition snarast som ”den avskilde, i ensamhet verkande tjänaren eller den missförstådde profeten”.²⁰ Avståndstagandet från den såsom filiströs uppfattade mängden är en position som återkommer också i *Böcker och vandringar* (1923). Ståhls avhandling presenterar därtill på ett utmärkt vis den vid tiden för författandet aktuella Ekelundforskningen.

Sven Lindqvists redan nämnda *Dagbok och diktverk. En studie i Vilhelm Ekelunds Nordiskt och klassiskt* (1966) undersöker minutiöst noga Ekelunds *Nordiskt och klassiskt* (1914) och dess förarbeten. Inte minst spårar Lindqvist hur Ekelunds texter intertextuellt står i förhållande till de texter som denne har läst. Verket fungerar således som ett praktiskt exempel på hur en text förhåller sig till objekttexter. Avhandlingen skänker viktig kontext till den tidige Ekelunds tankevärld och de gestalter som figurerar där.

Varifrån ytterligare anförda forskningsrön och infallsvinklar på Ekelunds position som författare, hans skrivande och litteratursyn hämtats redovisas löpande i texten.

¹⁹ Per Erik Ljung, *Drömmar som förplikta. Om Vilhelm Ekelund och hans läsare*. Lund: ellerströms förlag, 2009.

²⁰ Eva-Britta Ståhl, *Vilhelm Ekelunds estetiska mysticism. En studie i hans lyrik 1900–1906*. Uppsala: Skrifter utgivna av Litteraturvetenskapliga institutionen vid Uppsala universitet 19, 1984, s. 137.

Bakgrund

Vilhelm Ekelund som författare

Vilhelm Ekelund började som poet, artikelförfattare och essayist. Han övergick med tiden till ett komprimerat och stundom svårtillgängligt aforistiskt skrivande. Mot senare delen av hans verksamhet gavs hans böcker ut av det för detta ändamål grundade Vilhelm Ekelundsamfundet.

Lennart Leopold som ägnar Ekelund mycket utrymme i sin avhandling om Ekelunds vän Bengt Lidforss (1868–1913) räknar upp åtskilliga författare som läst Ekelund och konstaterar ”att Ekelund kan räknas till dem som varit relativt förbigångna i sin egen tid men som skrivit klassiker för framtiden”.²¹ Leopold positionerar också åtminstone den tidige Ekelunds författarskap i nära relation till arbetarrörelsen. Så publicerade Ekelund till exempel en av sina första prosaböcker, *Antikt ideal* (1909), på det socialdemokratiska förlaget Framtiden och hans artiklar kunde under seklets tidiga år läsas i den malmöbaserade socialdemokratiska tidningen *Arbetet*, där Lidforss var verksam och också entusiastiskt recenserade Ekelunds diktsamlingar.²² Håkan Möller beskriver hur Ekelund ”i de bildningsivrande socialdemokratiska kretsarna” fick en ”kultstatus”, inte minst på grund av hur han lyftes fram av tongivande socialdemokratiska kritiker, runtomkring tiden för just *Antikt ideal*.²³

Vilhelm Ekelund utövade inflytande på åtskilliga andra författarskap. Så skriver en författare som Jan Fridegård i en text från 1941, att han aldrig somnar utan att läsa något av Ekelund.²⁴ Vi vet också att Edith Södergran läste Ekelund och att de åtminstone någon gång utväxlat brev.²⁵ Gunnar Ekelöf och Gunnar Björling sände honom dedikationsexemplar av sina böcker, som han emellertid ska ha lagt undan olästa.²⁶ Sven Stolpe skriver någon månad efter Ekelunds död, att Ekelund har ”utövat ett inflytande, vars spår kan urskiljas nästan överallt i vår senare litteratur. Inom lyriken är dessa spår lättast att urskilja” och betecknar

²¹ Lennart Leopold, *Skönhetsdyrkare och socialdemokrat. Studier i Bengt Lidforss litteraturkritiska gärning*, Hedemora/Moklinta: Gidlunds 2001, s. 210.

²² Leopold, s. 101, 207–228.

²³ Håkan Möller, *Pär Lagerkvist. Från författarsaga till Nobelpris*. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis, Historia litterarum 28, 2009, s. 88–91.

²⁴ Jan Fridegård, ”Mötet med Vilhelm Ekelund” i: Forsström, Axel och Svensson, K. A. (red.), *En bok om Vilhelm Ekelund*. Lund: Gleerups, 1950, s. 249.

²⁵ Algot Werin, ”Edith Södergran och Vilhelm Ekelund”, i *Svenska Dagbladet*, 1952-05-18.

²⁶ Ellerström, s. 134.

senare i sin ändå inte oreserverat hyllande text sig själv som en beundrare av Ekelund.²⁷ Bland medlemmarna i Vilhelm Ekelundsamfundet, som bildats 1939 för att möjliggöra utgivandet av Ekelunds böcker, hittar man – för att nämna några – Pär Lagerkvist, Vilhelm Moberg, Astrid Lindgren, Eyvind Johnson, Harry Martinson, Nils Ferlin, Johannes Edfeldt och Fritiof Nilsson Piraten.²⁸ Och Per Erik Ljung skriver: ”Jämte Hölderlin, Rilke och Kafka blev Ekelund sedan en av de stora idolerna i den trängre kretsen av fyrtiotalister.”²⁹ Håkan Möller skriver om Vilhelm Ekelunds stora betydelse för Pär Lagerkvist, där den senare också – åtminstone tidigt i författarskapet – associerades med den förre.³⁰

Det har sagts att Ekelund genom hela sitt författarskap för ett samtal med världslitteraturen, och det kan ses som en träffande beskrivning av hans texter, men de har också ett djupt terapeutiskt innehåll: författaren försöker genom texterna analysera sitt eget och hela kulturens själsliv.

²⁷ Sven Stolpe, ”Vilhelm Ekelund och karmeliten”, i *Aftonbladet* 1949-11-07, s. 4.

²⁸ Ljung 2009, s. 273.

²⁹ Ljung 2009, s. 13.

³⁰ Möller, s. 229f.

Undersökning

Undersökningen är indelad i olika avdelningar. Avdelningarnas ämnen är valda utifrån de perspektiv som aktualiseras av Ekelund i *Böcker och vandringar* (1923), och överlappar ibland varandra. Jag eftersträvar att analysera vad som framstår som huvuddrag i Ekelunds litteratursyn i detta verk. Ytterligare aspekter kunde anläggas, men de spår jag följer anser jag vara några av de viktigare. Vi kan notera att dessa huvuddrag inte nödvändigtvis är drag som är konstanta genom Ekelunds författarskap; texterna i *Böcker och vandringar* (1923) tillkommer relativt tidigt i hans skriftställarverksamhet, och hans uppfattningar förändras eller får andra betoningar med tiden.

Om ej annat anges syftar *Böcker och vandringar* i det följande på det i studien undersökta verket, inte föregångaren med samma namn från 1910.

Allmänt om Ekelunds förhållande till litteratur

Vilhelm Ekelunds texter är fulla av referenser till författare och kulturpersonligheter. Han förhåller sig litteraturen han läser på ett reflekterande vis. Man kan säga att en stor del av den litteratur som Ekelund skriver har en metakvalitet. Samtidigt använder han de litterära referenserna för att skriva om sig själv: texterna om andra författare blir också texter om honom själv och om hans livsprojekt. Per Erik Ljung skriver träffande i ett sammanhang: ”Ekelund skriver om andra, och skriver om sig själv, och till sig själv.”³¹ Ekelund skapar ny text i nära relation till äldre text och texten är en del i hans eget livsexperiment, som Göran Lundstedt skriver: ”hans böcker alltifrån *Antikt ideal* (1909) är en redovisning för det personliga experiment som hans liv och tankar utgjorde.”³²

Mängden referenser i *Böcker och vandringar* är omfattande. De namn som nämns mest frekvent är de följande: Johann Wolfgang von Goethe (68 förekomster), Friedrich Nietzsche (61), Ferdinand Lassalle (52), Ralph Waldo Emerson (41), Giacomo Leopardi (39), Herakleitos (37), Baruch Spinoza (33), Ola Hansson (30), Edgar Allan Poe (27), Nikolaj Gogol (25).³³ Det förvånar därför föga att Ekelund anses ha varit synnerligen beläst. Hjalmar

³¹ Ljung 2009, s. 65.

³² Göran Lundstedt, *Det levda ordet. Litteratörer, aforistiker, fria andar*. Lund: ellerströms förlag, 2006, s. 61.

³³ Räkning av namn genomförd av mig. Räkandet är inte oproblemiskt, men jag fokuserade på att endast räkna namn i nominativ- eller genitivform, inte i adjektiverad form eller i form av pronomen. Någon gång har jag räknat med som namn mycket direkt utformade epitet, men avgöranden härvidlag kan diskuteras. I min räkning landar summan av namn emellertid på 1198 förekomster, fördelade på 265 enskilda personer. Den generella slutsatsen är emellertid klar: mängden namn får anses mycket stor.

Ekström skriver att Ekelunds ”beläsenhet var imponerande”.³⁴ Sven Delblanc skriver om Ekelund i ett sammanhang, att han ”besatt en oerhörd beläsenhet, särskilt i de antika litteraturerna”.³⁵ Ekelunds litterära intressen är fokuserade på äldre litteratur. Ljung skriver, att ”för 1900-talets tänkare och författare har han i stort sett inget intresse”.³⁶ I första hand ägnade han sig alltså åt äldre skriftställare – från antiken och framåt.

Litteraturen och marknaden

Ekelund reagerar mot ett kapitaliserande av litteraturen. Det uttrycks konkret i en stark reaktion mot tyska upphovsrättslagar. Dessa stipulerade att en avliden författares verk tillhör arvingarna under trettio år efter dennes död. Förhållandet kallar Ekelund barockt ”ur mänsklig och kultursynpunkt”. Efter döden borde istället författaren tillhöra ”sin nation, mänskligheten, i dess helhet” och dennes verk vara tillgängliga så billigt som möjligt. Arvingarnas äganderätt skapar ett ekonomiskt intresse som kan ställa sig i vägen för spridandet av verket.³⁷

Uppfattningen illustrerar Ekelunds djupt kända uppdelning mellan litteraturens frihet att verka och marknadsmässigt spridande av litteratur som en produkt. Som vi sett har Per Erik Ljung noga analyserat detta drag hos Ekelund i sin avhandling – avogheten visavi kommersialiseringen av litteraturen.

Ferdinand Lassalle (1825–1864) förekommer frekvent i *Böcker och vandringar* och till hans fördelar hör enligt Ekelund hans påstådda ovilja att som författare inordna sig i marknadsekonomin. Det är möjligen en självbespeglande hållning eftersom förhållningssättet även finns hos Ekelund själv. Ekelund menar att Lassalle ansåg det vara ”föraktligt att en författare låter betala sig”.³⁸ Med Lassalle som idealförebild kan vi ana hur Ekelund anser att en berömvärd författare inte inordnar sig i ett marknadsekonomiskt system, där författande jämförs med annat lönearbete. Författaren skall således vara verksam bortom publikens förväntningar och krav: en individ verksam för författandets egen skull, snarare än för att skapa en vara som köps. Det är ett verkanssätt som Ekelund värderar. Framförallt skall

³⁴ Hjalmar Ekström, ”Något om människan Vilhelm Ekelund”, i Forsström, Axel och Svensson, K. A. (red.), *En bok om Vilhelm Ekelund*. Lund: Gleerups, 1950, s. 57.

³⁵ Sven Delblanc, *Kritik och essäistik 1958–1991*. Red. Lars Ahlbom. Stockholm/Stehag: Brutus Östlings Bokförlag Symposion, 2007, s. 110. Citatet ursprungligen i Delblancs essä ”Esse – Videri” ur *Samlaren* 1961:81.

³⁶ Ljung, 2009, s. 86.

³⁷ Ekelund, 1923, s. 74.

³⁸ *Ib.*, s. 68.

författaren inte vara inställsam visavi publiken: ”medelmåttans innersta väsen ligger i det opportuna, hennes lifsprincip.”³⁹

När Ekelund skriver en essay med i samband med Edgar Allan Poes (1809–1849) hundraårsdag får han anledning att kommentera: ”Proletären Poes skrifter äro ej tillgängliga i någon fullständig upplaga för vanliga dödliga.”⁴⁰ Själv har han beställt fram en synnerligen påkostad upplaga i det bibliotek i Berlin som han har besökt: han kontrasterar denna upplaga mot Poes egna förhållanden, där han gick ”vandrande hungrande från tidning till tidning” med sina manuskript.⁴¹ Vi förstår att litteraturen som Poe skapat, dess värde, består inte i själva den fysiska bokens påkostade utförande och vad det signalerar: praktboken är för en ”halfbildad penningpöbel”.⁴² Ekelund menar visserligen inte att det är absolut nödvändigt att författaren lever under povra förhållanden, men författaren – eller ”den andligen skapande människan”⁴³ – existerar inte för den borgerliga människans nöje, och borgerlig bekvämlighet torde vara honom ”motbjudande”.⁴⁴

Lyriken

Vid tiden för *Böcker och vandringar* hade Ekelund slutat ge ut nya renodlade diktböcker. Den sista kom 1906. Hans syn på lyriken hade förändrats. Men när artiklarna skrevs, ett decennium tidigare eller mer, var han fortfarande i eller närmare sin diktskrivande period. En ambivalens till poesin som genre märks dock tydligt av i texterna, som pendlar mellan att bejaka lyriken och reservera sig mot den.

Vad gäller det tekniska anser Ekelund att poesin inte skall vara på blankvers, om den skall vara på vers. Han förebrår Lassalle att denne använt detta versmått, snarare än att antingen skriva på prosa, eller att söka sig tillbaka till ett klassiskt versmått, den ”jambiska trimetern”.⁴⁵ I ett sammanhang framhåller Ekelund särskilt sonetten som ”en form som är en af poesiens ädlaste”. Det han uppskattar med formen är dess eldighet och att den är koncentrerad.⁴⁶

³⁹ Ib., s. 69.

⁴⁰ Ib., s. 142.

⁴¹ Ib..

⁴² Ib..

⁴³ Ib., s. 143.

⁴⁴ Ib..

⁴⁵ Ib., s. 71.

⁴⁶ Ib., s. 229.

På andra ställen tar han tydligare avstånd från versen som uttrycksmedel. Han säger då, att dess ”effekter äro så lättköpta”.⁴⁷ Versen är inte renlig, menar han, den är koketterande. Den ägnar sig åt att synas, inte vara.⁴⁸ Rimmet beskriver kallar han ”prästuppfinningen”; dess funktion är sällan annat ”än att vara en krycka – ej endast för tanken utan äfven för känslan”. Och han antyder att få dikter på rim står sig om rimmet avlägsnades.⁴⁹

Ekelund konstaterar genom en jämförelse hämtad ur naturen att ”[d]et tycks råda ett visst förhållande mellan lyriken och hafvet”. Han fortsätter med att utlägga denna tanke genom att hävda att en ”stor lyrisk dikt” ska förmå att röra människan på ett kraftfullt vis. Dikten skall skapa en ”sensation”.⁵⁰ Vi kan dra slutsatsen, att Ekelund inte betraktar läsarens tillägnande av dikten enbart som en intellektuell händelse, utan även en känslomässig händelse. Man ska inte bara förstå dikten, man ska erfara den med sinnena. Han skriver: ”Lyriken är i främsta rummet en hjärtats konst. Den lefver af affekter och lidelser ...”⁵¹ Och inte bara av lidelser: ingenting får ”dess strängar att bäfva med så härlig djup klang som lidandet.”⁵²

Poesins relation till lidandet är inte oproblematiskt för Ekelund och det går nog inte, menar han, att avlägsna det ”pathologiska elementet” från lyriken, men det går att förädla den: den blir då ”ett tankens och viljans segermonument”.⁵³ Likväl har ofta dikten ”en ödesdiger tendens mot hjärt- och känslöhypertrofi”.⁵⁴ Det råder då en obalans mellan känsla och intellekt som diktaren måste övervinna: de två krafterna måste samarbeta, även om viljan som krävs för att förmå detta inte sällan saknas även ”just hos de bästa”.⁵⁵

Ofta är lyriken ”liksom kristendomen till sitt väsen verklighetsfrämmande”, menar Ekelund i en text om lyrikens likheter med kristendomen.⁵⁶ Lyriken fungerar, skriver Ekelund, stundom som en reaktion mot hårda livsomständigheter – snarast som en hämnd, verkar han mena. Han jämför i detta sammanhang i en ny naturmetafor dikten med en trotsig lilja.⁵⁷ Lyriken, liksom kristendomen, kommer ur en ”lifvets brist”, en avsaknad av livsluft.⁵⁸

⁴⁷ Ib., s. 161.

⁴⁸ Ib., s. 161f.

⁴⁹ Ib., s. 224f.

⁵⁰ Ib., s. 57.

⁵¹ Ib., s. 226.

⁵² Ib., s. 227.

⁵³ Ib., s. 230.

⁵⁴ Ib., s. 244.

⁵⁵ Ib..

⁵⁶ Ib., s. 240.

⁵⁷ Ib..

⁵⁸ Ib., s. 240f.

Men kristendomen har även varit förutsättningen eller inspirationen till framstående dikt.⁵⁹ Mot denna form av diktning ur bristposition ställer Ekelund en annan form av dikt, som vill ”anamma tillvaron”, som har en kärlek till denna värld. Detta diktande sätter han i samband med det ”grekiska skapandet” och han nämner som dess företrädare i senare tider poeter som Johann Wolfgang von Goethe (1749–1832), men även August von Platen (1796–1835), Fredrich Hölderlin (1770–1843) och Esaias Tegnér (1782–1846).⁶⁰

När Ekelund skriver några längre texter om Ola Hansson (1860–1925) får han anledning att diskutera lyriken som genre och lyriken i svensk litteratur. Hansson själv håller Ekelund högt, men några äldre diktare får förklenande omdömen: så skriver han till exempel att ”Snoilskys grefliga spattpegas struttade omkring i sonetternas gröngräs”.⁶¹ Albert Ulrik Bååth (1853–1912) får dock Ekelunds gillande, särskilt hans tidigare verk. Bååth sägs ha en ”saftig natur- och lifsskildring”. Ekelund betonar att skildrandet av livet som sådant är viktigt. Bååths dikt hör inte hemma i det ”svensk-akademiska kvalmet”, utan utmålas som en ”frisk kärft marsblåst”.⁶² Motsatsförhållandet är det kvalmiga, akademiska, provinsiella mot det sunda och dynamiska, där Bååths lyrik tillhör den senare kategorin.

Hos Ola Hansson återkommer Ekelunds koppling mellan liv och dikt: Hansson låter något av sitt eget gemyt uttryckas i dikten. Med betoning på Hanssons tidigare diktning talar Ekelund om att hos Hansson ”Sångens ingifverska [...] lyssnar ut underbara visor ur djupet – ur sjäfvä livvets varma, veka hjärta.”⁶³ På ett lyriskt vis kopplar Ekelund så samman livet med dikten, och visar hur dessa två begrepp hör samman i framstående dikt. Dikten är också äkta. Ekelund kontrasterar härvid den skånske skalden visavi de uppsvenska poeterna, som – med undantag – sägs vara mer benägna för ”deklamation och theaterståt”.⁶⁴ Hansson konstruerar inte dikterna, utan de förefaller växa fram direkt ur honom. Med andra ord: de är inte producerade, de är skapade.⁶⁵

Dikten som sådan – när den handlar om ”s j ä l s u p p l e f v e l s e” kan ha svåra omständigheter som grogrund: Ekelund jämför dikten med en blomma, som är vacker och likväl kommer ”af den svarta jorden”.⁶⁶

⁵⁹ Ib., s. 241f.

⁶⁰ Ib., s. 241.

⁶¹ Ib., s. 164. Snoilsky: greve Carl Snoilsky (1841–1903).

⁶² Ib..

⁶³ Ib., s. 166.

⁶⁴ Ib..

⁶⁵ Ib., s. 165.

⁶⁶ Ib..

Svårigheten i sig skärper författaren. Förhållandet exemplifierar Ekelund på ett annat ställe exempelvis med Charles Baudelaires författarskap.⁶⁷ Vidare har konstnären – däri inkluderat författaren – en medvetenhet om tillvarons svärta och olycka. Ett idylltänkande ligger mycket långt borta här: även skönheten kommer till med ovädersmoln som bakgrund.⁶⁸

Men Ekelund problematiserar också lyriken som genre i texten om Ola Hansson. Han beskriver dikten som ”en kraft till godt och ont”, visserligen vänd mot ”lif och handling” men också verksam som ett slags religion eller tröst ”för en betungad människoande”.⁶⁹ Dikten kan skänka ro, ”[m]en en ro, som i längden kan bli förslappande och enerverande som ett indiskt haschischrus.”⁷⁰ Dikten har alltså en kraft eller förmåga till att göra livet för den läsande lättare att uthärda, men den sätter också något emellan livserfarandet och människan: dikten dämpar livet. Lyriken sätts i samband med ett ”metafysiskt behof”, åtminstone hos Ola Hansson, och Ekelund utlägger hur väl lyriken går tillsammans med religion. Betecknande nog, påpekar Ekelund att dikten där ”slapp [...] att se tingen i ögonen sådana de äro”.⁷¹

Även Gustaf Ullmans (1881–1945) poesi skall för dess diktare ha en läkande funktion; Ekelund konstaterar att i hans dikter har ”[e]n själ [...] gråtit sig fri [...] en sårad sjungit sig lindring”.⁷² Hans dikter verkar inte litterära – med vilket Ekelund rimligen menar att de inte verkar konstruerade. Det kommer sig av att Ullman har ”en personlig mänsklig fond som gör honom oafhængig af pikanterier och ästhecism”.⁷³ Skenet – det estetiska – är störande för Ekelund; det mänskliga, saken, är det relevanta. Ullmans ”mänskliga fond”, hans ”oafhængighet af pikanterier och ästhecism [...] skänker honom realitet och vederhäftighet.”⁷⁴ Också i samband med Ullmans poesi återkommer för övrigt havet som metafor anknuten till dikten. Ullmans dikt har ”hafvets och ödslighetens sus och tunga majestät”, däri finns ”strofer genomsusade af hafvets andning”.⁷⁵

Ekelund skriver på ett ställe, att ”det vackraste” hos lyriken ”är just det att hans mänsklighet så trohjärtadt oförbehållsamt gifver sig till känna ...”⁷⁶ I lyriken kan livet, det mänskliga, skönjas. I en text om poeten Emil Kléen (1868–1898) skriver Ekelund om hur det

⁶⁷ Ib., s. 153.

⁶⁸ Ib., s. 154.

⁶⁹ Ib., s. 168.

⁷⁰ Ib..

⁷¹ Ib..

⁷² Ib., s. 223.

⁷³ Ib., s. 226.

⁷⁴ Ib..

⁷⁵ Ib., s. 223.

⁷⁶ Ib., s. 227.

visserligen finns människoskildring hos honom, men inte ”fager och doftande mänsklighet” som hos Ola Hansson.⁷⁷ Ekelund vill att det mänskliga ska komma till uttryck i lyriken. Kléen ”smakar bra mycket litteratur” på ett sätt som inte Axel Wallengren (1865–1896) gör; Kléen framstår i jämförelse som ”pompös, akademisk, beräknad”. Vi kan kanske tolka orden med begreppet konstgjord.⁷⁸ Dock har ändå Kléen, menar Ekelund, ”en ljusvärld af antik lifsfrohhet och skönhet i sin själ”.⁷⁹

Ola Hansson åter, låter inte hjärtat beseгра intellektet i sin diktning. Han ger inte efter för känsloruset. Det finns något verklighetsglatt hos honom, som hänger samman med det mer intuitiva hos honom, en intuition som dock är en förutsättning för konstnärligt skapande.⁸⁰

Ekelund har en tendens att framställa lyriken som benägen för ytlighet, effektsökande. Han skriver, att ”de stora tankarna äro sällsynta fåglar – i synnerhet hos versmakarna.”⁸¹ Men det är inte en omöjlighet; han framställer Giacomo Leopardi (1798–1837) och Pindaros (522/518 f.v.t. – 446/438 f.v.t.) som exempel på lyriker som förmår ha reflexion i sin lyrik – ”reflexionslyrik”.⁸² Fastän Ekelund inte är oreserverat positivt inställd till Leopardi och dennes pessimistiska filosofi, hans ”sjuka tanke”, ”väger [han] upp skeppslaster af god och sund litterär genomsnittsproduktion”.⁸³

I essayen ”Meleagers krans” behandlar Ekelund de grekiska epigrammen. Därmed får han också anledning att göra några bedömningar av poesin som sådan. Hos epigrammatikern Leonidas från Tarent (c. 320 f.v.t. – 260 f.v.t.) hittar han till exempel ”allt som gör diktaren: humor, människovänlig sympathi, det klara vemodet, blicken mot förgängligheten och skönhetens gåtfullhet”.⁸⁴ Tidigare har han beskrivit diktarens verk med ett överflöd av naturassocierade metaforer; han hittar hos honom ”skogsdoft och vild natur, hafsödslighet; här är narciss och praktfull hyakintos vid sidan af vanligare väggkantsblommor.”⁸⁵ Läsaren får onekligen intrycket att Ekelund hos Leonidas uppskattar ett slags omedelbarhet i intrycken – dess förbindelse med natur i både konkret och inre mening. Det levande kommer till uttryck. Ekelund menar till och med att ett antal rader hos Leonidas om en ”stengammal fiskargubbe”

⁷⁷ Ib., s. 238.

⁷⁸ Ib., s. 239.

⁷⁹ Ib..

⁸⁰ Ib., s. 169f.

⁸¹ Ib., s. 185.

⁸² Ib..

⁸³ Ib., s. 185f.

⁸⁴ Ib., s. 211.

⁸⁵ Ib., s. 210f.

kunde varit skrivna av August Strindberg (1849–1912).⁸⁶ Det torde innebära att lyriken här förmår skildra något levande och sant.

Romantik och klassicism

För Vilhelm Ekelund var det klassiska arvet högst levande. Ekelund lever med den grekiska antiken, inte minst såsom den tolkades av Friedrich Nietzsche (1844–1900). Jonas Ellerström skriver, att "[f]ör Ekelund hade Nietzsche visat vägen till en ny, mer levande och uppfordrande syn på antiken".⁸⁷ Ännu ett illustrativt uttalande hittar vi i Rolf Ekmans bok *Vilhelm Ekelund och Nietzsche* (1951), där han skriver, att "knappast för någon har [Nietzsche] haft så stor betydelse som för Vilhelm Ekelund". Därefter påpekar Ekman att Nietzsche nämns i samtliga av Ekelunds prosaböcker.⁸⁸ Albert Nilsson skriver i en tidig studie från 1912 rentav om Ekelunds "antikdyrkan".⁸⁹ Nilsson betonar också att romantiken inte behöver stå i motsatsförhållande till denna antikdyrkan, att de tvärtom kan vara sammankopplade, och antyder att Ekelunds längtan bort till en annan tidsperiod i själva verket är uttryck just för ett romantiskt förhållningssätt.⁹⁰ I själva verket, fortsätter Nilsson, har varje tid tolkat antiken och det klassiska just på sitt eget sätt.⁹¹ Således även Ekelund.

Ekelund själv reagerar mot romantiken, fastän det alltså kan argumenteras för att han själv är en del av densamma. Till exempel anas möjligen tveksamheten i inställningen till romantikern Heinrich Heine (1797–1856). Hos honom ser Ekelund "flackhet", som "applåderades så som endast det underhålliga applåderades".⁹² Romantiken kritiseras också av Ekelund genom framlyftandet av C. G. von Brinkmans (1764–1847) bedömning av det "berättigade" i Tegnér's "ovilja mot all odistingerad och mystisk subjektivism". Tegnér sägs varit vänd mot ett annat ideal, nämligen det klassiska, som är "starkare och ljusare".⁹³ Det är genom det klassiska, menar Ekelund, som Tegnér ansluter sig till "den högre och högsta bildningssträfvän".⁹⁴ En annan person som Ekelund förbinder med klassiska ideal är, som

⁸⁶ Ib., s. 212.

⁸⁷ Ellerström 2017, s. 93.

⁸⁸ Rolf Ekman, *Vilhelm Ekelund och Nietzsche*. Lund: C W K Gleerup, 1951, s. 9.

⁸⁹ Albert Nilsson, "Vilhelm Ekelund" i Wifstrand, Sven (red.), *Ekelundstudier 1912–76*. Lund: CWK Gleerup, 1976, s. 14.

⁹⁰ Ib., s. 15.

⁹¹ Ib., s. 17.

⁹² Ekelund 1923, s. 70.

⁹³ Ib., s. 88f.

⁹⁴ Ib., s. 89f.

redan nämnts, Friedrich Nietzsche, ”han är som en direkt fortsättning av dess djupaste syften”.⁹⁵ Mer förvånande är kanske att Ekelund även sätter en svensk romantisk poet som Erik Johan Stagnelius (1793–1823) i en ”ofta intim känning med forngrekisk anda” genom hur han ”lidelsefullt [kan] upplefva ett kulturproblem”.⁹⁶

En författare som Ekelund klassificerar som romantisk och som i detta verk också vinner hans gillande är Edgar Allan Poe (1809–1849), både som poet och prosaförfattare.⁹⁷ Poe ”drifver kulten af det själiskt visionära och öfversinnligt aningsfulla till det yttersta”.⁹⁸ Ekelund lyfter till och med fram Poe som något enastående, ”den mest strålande uppenbarelsen ur det smärtans rike, hvarur poesien oftast blommar upp”.⁹⁹ Vi kan notera att Ekelund så förbinder romantiken med ett skrivande ut ur smärta, ur en lidandeposition, och vi kan därigenom anknyta hållningen till Ekelunds tidigare resonemang om relationen mellan lidande och lyrik. Men Poe, menar Ekelund, har inte låtit sig brytas ner av lidandet, smärtan. Någonting hos honom, menar han, lät sig inte förstöras. Det finns kvar en obruten koppling till ”lifvets goda makt”.¹⁰⁰

En portalgestalt i Ekelunds produktion är Goethe. Givetvis förekommer också Goethe i *Böcker och vandringar*, och då nära förknippad med begrepp som förbinder honom med antiken, samtidigt som han beständigt är ny, menar Ekelund.¹⁰¹ Goethe ställs in bland ”den verkliga klassicismens personligheter” och från vissa av dessa strömmar ”[d]en obeskrifliga mognadens, rons och solighetens sötma”.¹⁰² Trots att Goethe är död, blir han för Ekelund en samtida, som ställes i kontrast till världens brister, han, ”denna arkadiska ö af morgonrenhet”.¹⁰³ Man kan uttrycka det som att Goethe för Ekelund utgör en valfrändskap, som han i sin tur förbinder starkt med klassicistiska ideal, när de är som bäst.

Det går följaktligen inte att renodla Ekelund såsom tillhörande antingen en klassisk eller en romantisk idéfär. Förvisso vänder han sig mot romantiska strömningar, men hans egen hållning till antiken som en idealkultur påvisar hur han dock själv också står påverkad av romantiken förstådd som en längtan till något annat, en hemlöshetskänsla i den samtida kulturen. Samtidigt kan utpräglad romantiska författare vinna hans gillande. ”Ekelunds

⁹⁵ Ib., s. 94.

⁹⁶ Ib., s. 100.

⁹⁷ Ib., s. 145f.

⁹⁸ Ib., s. 144.

⁹⁹ Ib..

¹⁰⁰ Ib., s. 145.

¹⁰¹ Ib., s. 276.

¹⁰² Ib..

¹⁰³ Ib., s. 279.

förkunnelse har en romantisk färg”, som Albert Nilsson skriver, med avseende på *Antikt ideal* (1909).¹⁰⁴ Det uttalandet har sin relevans även avseende texter i *Böcker och vandringar*.

Litterära stilideal

Ett ledord för god litterär stil är hos Ekelund ”knapphet”. Ekelund skriver: ”Den stora stilens karaktär är knapphet – av rikedom.”¹⁰⁵ Det är således inte av oförmåga en stor stil uttrycks i knapphet, utan tvärtom på grund av särskild förmåga, författarens rikedom. Den skicklige författaren förmår uttrycka sig med få ord. Detta i kontrast till ”[d]en moderna belletristikens stilistiska karaktär”, som ofta utmärks av ”en viss pladderaktighet”. Den äger emellertid publikens gillande.¹⁰⁶ Vi märker också här således ett distanserande till det moderna till förmån för något annat, förslagsvis det klassiska, som vi sett att Ekelund värderar högt. Oviljan mot det moderna återkommer också i en aforism, där Ekelund skriver att författare bör undvika att läsa moderna författare. Deras verk jämförs med ”ljumt grums ur landsvägsöspöl”, och istället kunde man dricka ”källor i skogen med fin kall dryck!”¹⁰⁷ Med naturmetaforer kontrasteras så något som uppfattas som smutsigt mot något som associerar till något rent. Ekelund skärper vidare kontrasten mellan äldre och modern litteratur genom att lyfta Jobs bok ur Gamla testamentet och frågar sig var man hittar ”en sådan starkhet i blicken till at se en människas väsende, färd, möda och förskräckande belägenhet” som hos dess författare.¹⁰⁸

En skriftställare vars företräden till och med ges fördelar framom Goethe är Carl Jonas Love Almqvist (1793–1866). Ekelund prisar hans epigrammatiska naturskildringar och förebrår Goethe att denne inte har ett förhållande till ”h a f v e t och dess poesi”.¹⁰⁹ Ekelund fortsätter så att sätta Almqvists sätt att skriva i samband med naturen; stilen ”liknar ett vildt skönt landskap”.¹¹⁰ Denna naturpoesi är emellertid inte detsamma som romantikens naturskildringar i tysk miljö. Inte heller dessa hade enligt Ekelund annat än undantagsvis en känsla för havets möjligheter i poesin. Jean Pauls (1763–1825) ”idylliska trängsel, hans mjölkighet, hans linjefattigdom” ställer Ekelund i motsats till det havsrelaterade. ”Stort och

¹⁰⁴ Nilsson 1976, s. 19.

¹⁰⁵ Ekelund 1923, s. 71.

¹⁰⁶ Ib., s. 71f.

¹⁰⁷ Ib., s. 125f.

¹⁰⁸ Ib., s. 126.

¹⁰⁹ Ib., s. 133.

¹¹⁰ Ib., s. 123.

ödsligt – så är havvet, och så är det bästa i lifvet.”¹¹¹ Vi kan tänka oss att detta gäller om litteraturen som Ekelund har preferens för: det stora, det ödsliga, det icke-plottriga, det rymliga. Havet blir så en symbol för denna typ av litterära hållning och perspektiv. Den stora konsten befriar, menar Ekelund. Den förlöser själen.¹¹² Vi märker vidare åter hur havet får stå som en symbol för något mycket positivt laddat hos Ekelund.

En annan författare som får Ekelunds gillande är Martin Luther (1483–1546). Ekelund skriver att ”han är ljus och stark, full af god klang, och det strömmar solsken från honom”.¹¹³ Metaforerna behöver uttolkas, och kommer till sin rätt genom att kontrasteras mot sina motsatser: Luther är alltså inte dunkel eller svag, hans klang är inte falsk och det är inte mörker som omvärver honom. Det är som om Ekelund förbinder också den religiöse tidigare munken Luther med något av det som han uppfattar som det klassiska med dess klarhet och solsken.

Klarheten som högt värderat ideal återkommer i en essay om Ernst Ahlgren (Victoria Benedictsson, 1850–1888). Där skriver han att ”[d]en fulländade prosan är som det klara dagsljuset, den vinner sina starkaste verkningar genom r e n l i g h e t, genom osmyckad hållning”.¹¹⁴ Vi förstår därav, att Ekelund anser den prosa förfelad som är dunkel och utsmyckad – smutsig; kanske kan vi använda ordet plottrig i sammanhanget som etikett på det förmodat ogillade.

I detta sammanhang kan också anföras Ekelunds uppfattning att ”[d]en som vill tala inträngande talar lågt”.¹¹⁵ Motsatsen är att den som talar högt inte talar inträngande. Slutsatsen blir, att den som vill tala på ett sätt som går fram på ett särskilt sätt, ska bemöda sig om att tala (och skriva!) på ett jordnära vis. Ekelund fortsätter, med Tacitus (c. 55 – c. 120) som exempel, och konstaterar denna ”lågmäldhet” som han ger uttryck för hör till det mest dyrbara i den romerska kulturen.¹¹⁶

I en essay om Nikolaj Gogol (1809–1852) ger Ekelund exempel på vad han värderar inom skönlitteraturen. Hos Gogol är det uppenbarligen inte realismen som i första hand gör honom till en god författare, utan hans förmåga att uttrycka det mänskliga och ”lifsproblemet”.¹¹⁷ Gogols förmåga särskiljer honom som stor författare från ”hopen af de

¹¹¹ Ib., s.134.

¹¹² Ib., s. 179.

¹¹³ Ib., s. 123.

¹¹⁴ Ib., s. 161.

¹¹⁵ Ib., s. 118.

¹¹⁶ Ib., s. 119.

¹¹⁷ Ib., s.136.

skrifvande”.¹¹⁸ Förmågan verkar vidare stå i samband med Gogols sätt att skriva fram något ur sig själv och placera det i romanfiguren Tschitschikov. Figuren är i sig själv enkel, men inte desto mindre äkta, och där förefaller den springande punkten finnas. Figuren är inte så mycket konstgjord som frammanad ur författaren, Gogol har, som ”[d]en verkliga diktaren [...] tvingats att skapa lif”.¹¹⁹ Och det livet står i direkt samband med författarens egna erfarenheter av främlingskap och misär. Figuren är inte en samhällskommentar, utan ett uttryck för Gogol som människa.¹²⁰ Av detta kan vi tänka oss, att det Ekelund lyfter fram som föredömligt är förmågan att skapa skönlitteratur som står i direkt samband med författarens egna, djupt kända erfarenhet, snarare än konstruerandet av en fiktion som är frikopplad från den egna mänskliga erfarenheten. Livet lyser igenom.

Ferdinand Lassalle tillhör som vi sett de gestalter som oftast möter i *Böcker och vandringar*. Med vad som måste förstås som stort gillande beskriver Ekelund dennes tal – vilka Ekelund mött som text. Ekelund menar att det finns ett särskilt ”lif i satsen” hos Lassalle.¹²¹ Och förutsättningen för att det ska bli en hänförelse för sanningen, såsom den uttrycks hos Lassalle, består enligt Ekelund i att Lassalles personlighet och hans vilja att förverkliga sig själv kommer till uttryck i det hans sagt, ”han producerar alltid ur djupet af lifsupplevelse”.¹²² Ekelund ställer därmed förmågan att omvandla livsupplevelse i ord som förutsättning för att orden skall upplevas som verkningsfulla. Det finns ett direkt samband mellan det levda livet och den språkliga effekten.

Ekelund skriver även om Ralph Waldo Emerson (1803–1882). Han skriver där om hur han i Emersons texter, hans ”lefnadsbikt”, söker efter ”hur blef det starka till i honom; hur bedöfvade han det svaga? Hvarur blef tro i honom; hvarur blef makt?”¹²³ Vi kan notera att Ekelund alltså använder Emersons texter för att hitta svar på frågor som får tänkas vara brännande i hans eget livsprojekt: hur stärka sig, hur bedöva sig, hur finna tro och varifrån kommer makt? På det viset kopplar Ekelund direkt samman sitt eget liv med de texter han läser av Emerson: han söker svar att applicera på de frågor han ställer sig. Ekelund menar att Emerson genom sina dagböcker – som nyligen hade publicerats – bjuder ”kostbarheter åt mänskligheten”.¹²⁴ Emerson är användbar för mänskligheten: det han har att säga äger

¹¹⁸ Ib..

¹¹⁹ Ib., s. 138.

¹²⁰ Ib., s. 139f.

¹²¹ Ib., s. 63.

¹²² Ib., s. 64.

¹²³ Ib., s. 266.

¹²⁴ Ib., s. 268f.

relevans för mänskligheten som sådan, liksom för Ekelund personligen. Hos Emerson hittar Ekelund något av det klassiska: Emerson har en nära relation inte bara till Goethe, utan dessutom till gestalter som Platon (428 f.v.t. – 348 f.v.t.) och Plutarchos (c. 46 – c. 120).¹²⁵ Det torde Ekelund ha uppskattat. Han hittar hos Emerson ett avståndstagande från det dunkla, hans liv och verk är ”en lång soldag utan moln.”¹²⁶ Ekelund ser en viss svaghet i det, en brist på dynamik, kanske, men Emerson är likväl trovärdig. Han har visserligen ”endast en årstid, sommaren, men den är ju ej den sämsta.”¹²⁷ Ekelund förknippar Emerson med sol och klarhet, med en frånvaro av pessimism och det nedtryckande. Det finns hos Emerson något lätt och stort.¹²⁸

Litteraturkritik

Trots att Vilhelm Ekelund själv ägnar sig åt kritik – i någon mening – ogillar han genren litteraturkritik, rimligen förstådd som dagskritik. Han kallar verksamheten, ”skrifvandet om personer, den s. k. kritiken” för en ”bra dubiös företeelse på skrifkunnighetens fält”. Han förvånar sig över att ”personer med själfkänsla och litterär syftning kunna finna sin tillfredsställelse i refererandet af hvad andra sagt eller – själf också bara refererat”.¹²⁹ Det ligger nära till hands, menar Ekelund, att se ”kritikern och litteraturessayisten” som ”rätt och slätt en tarflig parasit på andras blod”.¹³⁰

Det parasitära draget i litteraturkritiken har som vi såg av teoriavsnittet tagits upp ur språkligt perspektiv av Riffaterre. Hos Ekelund verkar detta parasitära sammanhånga med att kritikern inte skriver direkt om det angelägna, utan skriver om dem som skriver om det angelägna. Ekelund använder det för honom signifikanta ordet ”sak”¹³¹ i sammanhanget, som kan uttolkas som något slags ämnet-i-sig, i motsats till ”sken”, det som enbart föreställer något. Litteraturkritikern går inte rakt på det som är att anse som sak, utan uppehåller sig vid refererandet av vad andra skrivit.

Kritikern måste skriva populärt, populärt på ett sådant sätt som ”[e]n människa som upplefver bildning, ej endast kunskap om bildning” inte kan sänka sig till.¹³² Den människa

¹²⁵ Ib., s. 271.

¹²⁶ Ib., s. 275.

¹²⁷ Ib..

¹²⁸ Ib..

¹²⁹ Ib., s. 114f.

¹³⁰ Ib., s. 115.

¹³¹ Ib..

¹³² Ib., s. 147.

som Ekelund åsyftar här kommer vid nalkandet till en annans text inte att skriva en analys som tilltalar alla, utan går bakom texten och finner ”den hemliga ljuskälla” som finns där.¹³³ Han kommer att uttrycka en personligt erfaren upplevelse av detta ljus, som ligger bakom den annars – får vi tänka oss – ytligt analyserade texten.¹³⁴

Ekelund konstaterar ”att det aldrig är produktiva naturer af rang” som sysslar med litteraturkritik; han återkommer till att likna kritikern vid en parasit, en som lever av vad andra skapat.¹³⁵ De är sterila och har inte någon fruktbarhet, och använder kritikskrivandet för att ”ge sig ett sken av andligt kunnande”.¹³⁶

Vi kan konstatera att Ekelund drar en skarp gräns mellan de som skriver kritik och de som är produktiva författare. Den förstnämnda gruppen lever på andras skapelser, den senare gruppen skapar något nytt. Det innebär inte att man bör avstå från att skriva om andras texter. Men då är det fråga om att hitta något djupare, ljuset, bakom texten, snarare än att avbilda och analysera dess ytliga mening. Så arbetar i regel också Ekelund: en bok av en viss författare eller ett författarskap kan utgöra avstamp för hans egen text, som skapar en egen poäng, möjligen en annan än den som texterna som gav anledning till reflexionen själva gett uttryck för. En stor del av Ekelunds texter är kommentarer till redan skriven text; men inte som referat eller analyser, utan som anledning till en reflexion som skriver vidare utifrån vad ursprungstexten givit anledning att reflektera kring.

Litteraturen och filistrarna

Ekelund kan kallas elitist. Han vände sig från publik framgång. Draget sträcker sig också ut över hans litteratursyn: det är skillnad på äkta, verkande litteratur och den litteratur som får publik. Ekelund skriver: ””Erkännande”” hör till ”medelmåttan, diletanten”.¹³⁷

Ekelund tar mycket tydligt avstånd från litteraturen som välordnad, borgerligt fenomen. Poesin ska inte vara en trivselprodukt, utan något djupt erfaret, känt. Han skriver: ”Är inte poesien något för underklassen, för de misslyckade och förolyckade, de fattiga och hungrande.”¹³⁸ Detta är mycket långt från poesin som prydnad och idylliserande. Det illustreras också av de följande formuleringarna:

¹³³ Ib..

¹³⁴ Ib..

¹³⁵ Ib..

¹³⁶ Ib., s. 148.

¹³⁷ Ib., s. 68.

¹³⁸ Ib., s. 157.

Poesien är de fattigas blommor, de olyckligas blommor, vuxna långt långt utanför det välordnade samhället, där förståndigheten, ärbaheten och plattheten och hyckleriet breda sig i solid välmåga.¹³⁹

I en text om Ola Hansson framhålls hur hans dikter inte vann en större publik. Ekelund anser det vara naturligt, eftersom dikt ”om s j ä l s u p p l e f v e l s e” inte attraherar publik; den är av annat slag och avstår från det som publiken kan tänkas gilla: ”effekter och pikanterier och tom ståt”.¹⁴⁰ Enligt Ekelund är de alltså de yttre verkningsmedlen som drar till sig en större publik; publiken – massan – har inte ögon för den poesi som kommer ur något annat än det ytliga: ur djupet. Men den dikt som kommer ur djupet – som Ola Hanssons kan göra – når inte heller nödvändigtvis fram till de högst utbildade på området. Professor Oscar Levertin (1862–1906), tongivande kritiker, sägs ha haft en ”naturlig oförmåga att tillfullo värdera produktioner av en sådan genial anda som Frödings och Ola Hanssons diktning ...”¹⁴¹

Ekelund konstaterar, att den i diktaren djupt kända känslan inte är så viktig för hans framgång, som ”den vitsiga effekten”.¹⁴² Vi märker hur Ekelund ställer sig i motsatsförhållande till det skenbara, ytliga i relation till det egentliga, djupa. Den diktare som försöker bli koncentrerad och stark i stilen avlägsnar sig från den allmänna smaken, och ”ju högre hans flykt höjer sig, desto mindre skönjbar blir han också”.¹⁴³ Den starka dikten och dikten som uttryck för det djupt erfarna kan alltså endast svårligen nå en förstående publik: åtminstone inte massan av publik. Med Ekelunds metafor kan det sägas att mängden föredrar den ”skrällande mässingen” framför ”guldet”.¹⁴⁴ Den diktare som är värdefull är ur Ekelunds perspektiv en diktare för fåtalet, inte för filistrar eller pöbel: inte för dem som söker effekter.

För Ekelund är mottagandet av verken han skriver knappast relevant – åtminstone vill han inte ge sken av det; på ett mycket dramatiskt och återkommande vis tar han direkt avstånd från framgång, som här: ”S u c c è s. – Har du trampat i något . . .? Hundarna komma och nosa om dig.”¹⁴⁵ Hans uppfattning om publiken fattad som helhet är knappast hög. Publik framgång blir ett tecken på dålig litterär kvalitet.

¹³⁹ Ib..

¹⁴⁰ Ib., s. 167.

¹⁴¹ Ib.. Fröding: Gustaf Fröding (1860–1911).

¹⁴² Ib., s. 227.

¹⁴³ Ib., s. 228.

¹⁴⁴ Ib..

¹⁴⁵ Ib., s. 258.

Avslutning

Avslutande diskussion

I det följande för jag ett sammanfattande resonemang om Vilhelm Ekelunds litterära ideal i anknytning till frågeställningen och utifrån undersökningens resultat.

Det har visat sig att Ekelund i *Böcker och vandringar* i huvudsak förhåller sig till ett antal olika teman när han talar om litteratur, nämligen litteraturen i förhållande till marknaden, lyriken, romantiken och klassicismen, allmänna litterära ideal, litteraturkritiken som sysselsättning samt litteraturen i förhållande till de rätta läsarna.

Vilhelm Ekelund ser på konstnärskap i allmänhet och författarskap i synnerhet som något – när det är som det ska – skilt från marknadens lagar. Han varken kan eller vill själv inordna sig i ett kapitalistiskt sätt att förhålla sig till böcker som varor och läsarna som konsumenter. Målet skall inte vara att producera text som kan tänkas sälja, utan text som kommer till på konstnärens villkor – och som tas emot av de läsare som förhåller sig till detta konstnärskaps frukter på rätt sätt. Den inställning till marknadsekonomin som här anas, passar väl med Ekelunds särskilt tidigt i författarskapet tydliga relationer till arbetarrörelsen.

I förhållande till lyriken intar Ekelund i de texter som ingår i *Böcker och vandringar* en ambivalent inställning. Han spårar lyrikens ursprung till lidelser och lidande, och ser en fara i detta förhållande. Det finns en risk att lyriken slår över i det alltför känslösa. Lyrikens effekter kan också lätt bli lättköpta i form av rim och dyligt, som kan skymma svagt innehåll i övrigt. Särskilt viktigt är det att lyriken förhåller sig till liv och förmedlar liv, snarare än att upplevas som en skrivbordsprodukt. Man kan hävda att denna sida av lyriken, den livfulla, av Ekelund beskrivs genom kraftfulla naturmetaforer, som när han jämför lyrik med havet. Uppfattningen att lyriken skall förmedla liv följer också med i hans värdering av skönlitteraturen: också den skall förmedla och vittna om erfaret liv.

Ett viktigt inslag för Ekelunds värderingar av litteratur liksom vid hans läsning är anknytningen till den grekiska antiken. Hans antiksyn är påverkad av Nietzsches antiksyn. Ekelunds vurm för antiken, hans klassicism, kan emellertid sägas ha en romantisk sida, i det att han skapar sig en drömd idealmiljö: antiken som utopisk tid för kulturyttring. Han kan också lyfta fram romantiska författare med gillande, såsom Stagnelius och Edgar Allan Poe, likaväl som en mer klassicistisk inriktad författare som Goethe.

Vad gäller de mer konkreta stildrag som Ekelund lyfter fram som förebildliga i sin kritiska litteraturvärdering återkommer sådant som klarhet och knapphet; han vänder sig mot utpyntad stil. Denna stil hittar han hellre i äldre litteratur än i den moderna. Det återspeglas också i valet av de författarskap som han förhåller sig till i *Böcker och vandringar*.

Den samtida litteraturkritiken förhåller sig Ekelund ytterst negativ till; han anser att den är parasitär på de verkliga författarskapen. Litteraturkritiken är ytlig och fokuserar på skenet, inte på det relevanta, djupa – på saken. Litteraturkritiken är steril. Den produktiva litteraturkritiken får antas vara av annat slag: den som liksom hans eget skrivande förhåller sig till andra författarskap och i dessa finner näringsrika källor som ger impulser för eget skapande. En stor del av Ekelunds författarskap förhåller sig till redan skriven text – men på ett sådant sätt att han själv skriver vidare utifrån dessa texter, inte stannar vid ett ytligt bedömande.

Det finns hos Ekelund också ett tydligt elitistiskt drag, som tar avstånd från det han kallar filistrar: de som ägnar sig åt bildning och kultur enbart som ett yttre ting. Den sanna litteraturen skall emellertid inte fungera som utsmyckning, utan som något djupt erfaret, en erfarenhet som dessa filistrar inte får. Den sanna publiken, som förmår ta till sig litteraturen på rätt sätt, är kanske inte stor, men det är den som författaren bör vända sig till: inte till en stor och bred publik. Således är det breda mottagandet oviktigt för Ekelund; det rätta mottagandet är viktigare.

Ekelund värderar konsekvent den litteratur han skriver om. Dels genom explicita omdömen, dels vilka verk och författarskap han lyfter fram som högtstående. I vilken grad han i själva verket låter dessa objekttexter forma den egna texten är omöjligt att säga, utan en noggrann språklig undersökning av de hundratals refererade författarskap som han förhåller sig till enbart i detta verk, för att nu endast nämna de explicita referenserna.

Vilhelm Ekelund förhåller sig i *Böcker och vandringar* (1923) till annan text och särskiljer litteratur från litteratur. Hans metaforer om äldre visavi moderna författare är tillämplig på hans litteratursyn överlag: han söker sig till det han värderar som skogskällor ”med fin kall dryck!” och vill undvika ”ljumt grums ur landsvägspölar”.¹⁴⁶

¹⁴⁶ Ib., s. 125f.

Bilaga

Böcker och vandringar. Från studie-år i Tyskland, innehåll

Då det anges i boken anges respektive texts tillkomstår inom parentes. Texters ursprung i *Böcker och vandringar* (1910) samt *Tyska utsikter* (1913) anges med (BoV) respektive (TU).¹⁴⁷ I *Böcker och vandringar* (1923) har dikterna och prosadikterna ur TU och BoV inte tagits med. *Böcker och vandringar* (1910) utgavs på Aktiebolaget Framtidens förlag. *Tyska utsikter* (1913) utgavs på Albert Bonniers förlag.

Förord (Nyttillkommet i *Böcker och vandringar* 1923)

Nordtysk stämning (BoV)

Berlinbilder (TU) (avdelning 1: 1902–1910, avdelning 7: 1910)

I Kiel (TU) (avdelning 1: 1911)

Till Lassalles karaktär (BoV)

”Die eiserne Lerche” (TU)

Thoma (TU) (1903)

Brinkman (TU)

Ur Nietzsches antikupplevelser (TU)

”Kämpande intelligens” (TU)

Aforismer (TU. Aforismerna i BoV återpubliceras först i postuma *Aforismer och sentenser*, 1980¹⁴⁸)

Författarbikten (BoV)

Till Edgar Poes hundraårsdag (BoV)

¹⁴⁷ Vilhelm Ekelund, *Tyska utsikter. Nytt och gammalt om Emerson m.m.*. Stockholm: Albert Bonniers förlag, 1913 samt Vilhelm Ekelund, *Böcker och vandringar. Aforismer, dikter, essays*. Malmö: Aktiebolaget Framtidens förlag, 1910.

¹⁴⁸ Vilhelm Ekelund, *Aforismer och sentenser*, Lund: LiberLäromedel AB, 1980, s. 11–20.

De fattigas blommor (BoV)

Köpenhamnsdag (BoV)

Ola Hansson (BoV) (Avdelning 1: 1908, avdelning 2: 1920)

Det ondas religion (BoV)

Amor Dei (BoV) (1909)

Charis (BoV)

Meleagers krans (TU)

Venetianska dagboksskisser (TU, som ”Venezianska dagboksskisser”)

Kåserier om lyrik: (TU)

Gustaf Ullman

Till lyrikens psykologi

En uppläsning av Arno Holz (1903)

Emil Kléen

Lyrik och kristendom (1907)

En norsk diktarkaraktär (Under första avdelningen, ”Vinterlandet.”:1912.

”Vinterlandet” är också är titel på avdelningen i TU. Andra delen nytillkommen i *Böcker och vandringar* 1923)

Dagbok (TU)

Nytt och gammalt om Emerson (TU)

Goethe (Nytillkommet i *Böcker och vandringar* 1923)

Ovädersskymning (Nytillkommet i *Böcker och vandringar* 1923) (1914)

Litteraturförteckning

Tryckta källor

Delblanc, Sven, *Kritik och essäistik 1958–1991*. Red. Lars Ahlbom. Stockholm/Stehag: Brutus Östlings Bokförlag Symposion, 2007

Ekelund, Vilhelm, *Aforismer och sentenser*, Lund: LiberLäromedel AB, 1980

Ekelund, Vilhelm, *Böcker och vandringar. Aforismer, dikter, essays*. Malmö: Aktiebolaget Framtidens förlag, 1910

Ekelund, Vilhelm, *Böcker och vandringar. Från studie-år i Tyskland*, Stockholm: Albert Bonniers förlag, 1923

Ekelund, Vilhelm, *Tyska utsikter. Nytt och gammalt om Emerson m.m.*. Stockholm: Albert Bonniers förlag, 1913

Ekman, Rolf, *Vilhelm Ekelund och Nietzsche*. Lund: C W K Gleerup, 1951

Ekström, Hjalmar, "Något om människan Vilhelm Ekelund", i Forsström, Axel och Svensson, K. A. (red.), *En bok om Vilhelm Ekelund*. Lund: Gleerups, 1950, s. 54–68

Ellerström, Jonas, *Vilhelm Ekelund. Landskap och tanke*, Umeå: h:ström – Text & Kultur AB, 2017

Forsström, Axel och Svensson, K. A. (red.), *En bok om Vilhelm Ekelund*. Lund: Gleerups, 1950

Fridegård, Jan, "Mötet med Vilhelm Ekelund" i: Forsström, Axel och Svensson, K. A. (red.), *En bok om Vilhelm Ekelund*. Lund: Gleerups, 1950, s. 245–249

Jansson, Mats, *Kritisk tidsspegel. Studier i 1940-talets svenska litteraturkritik*. Stockholm/Stehag: Brutus Östlings Bokförlag Symposion, 1998

Leopold, Lennart, *Skönhetsdyrkare och socialdemokrat. Studier i Bengt Lidforss litteraturkritiska gärning*, Hedemora/Moklinta: Gidlunds 2001

Lindqvist, Sven, *Dagbok och diktverk. En studie i Vilhelm Ekelunds Nordiskt och klassiskt*. Stockholm: Bonniers, 1966

Ljung, Per Erik, *Drömmar som förplikta. Om Vilhelm Ekelund och hans läsare*. Lund: ellerströms förlag, 2009

Ljung, Per Erik, *Vilhelm Ekelund och den problematiska författarrollen*. Lund: LiberLäromedel, 1980

Lundstedt, Göran, *Det levda ordet. Litteratörer, aforistiker, fria andar*. Lund: ellerströms förlag, 2006

Möller, Håkan, *Pär Lagerkvist. Från författarsaga till Nobelpris*. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis, Historia litterarum 28, 2009

Nilsson, Albert, "Vilhelm Ekelund" i Wifstrand, Sven (red.), *Ekelundstudier 1912–76*. Lund: CWK Gleerup, 1976

Ståhl, Eva-Britta, *Vilhelm Ekelunds estetiska mysticism. En studie i hans lyrik 1900–1906*. Uppsala: Skrifter utgivna av Litteraturvetenskapliga institutionen vid Uppsala universitet 19, 1984

Valdén, Nils Gösta, *Inledning till Vilhelm Ekelund*. Lund: Gleerups, 1965

Algot Werin, *Vilhelm Ekelund. 1880–1908*. Lund: Gleerups, 1960

Werin, Algot, *Vilhelm Ekelund. 1908–1925*. Lund: Gleerups förlag, 1961

Wifstrand, Sven (red.), *Ekelundstudier 1912–76*. Lund: CWK Gleerup, 1976

Tidningsartiklar

Stolpe, Sven, "Vilhelm Ekelund och karmeliten", i *Aftonbladet* 1949-11-07

Werin, Algot, "Edith Södergran och Vilhelm Ekelund", i *Svenska Dagbladet* 18 maj 1952-05-18